

SILVIU N. DRAGOMIR

MEGALIȚI & MICROLIȚI

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

București 2018

CUPRINS

Nota Editorului	5
Argument	6
Povestea pietrei de la traci la Brâncuși	7
Plăsmuiri în piatră	13
Enigma de la Pietrele Rotării	22
Din enigmele Bucegilor	28
Piatra Teiului... un chip cioplit?	29
Controversații	31
Megaliții din Carpații românești în filatelie	37
Sfinxul din Bucegi	41
Opinii	49
Ecouri la opinii (N. Toniuc)	49
Pietre cântătoare, grăitoare sau tremurătoare	50
Microliti	52
Troiță cu motivele Roții solare și Pomului vieții	57
Brazda lui Novac	61
Voroneț - «Capsula timpului»	70
Resursele restituirilor	75
Lista ilustrațiilor	76
Varianta anastatică	78

Povestea pietrei de la traci la Brâncuși

Cultul pietrei are și astăzi o mare arie de răspândire la noi românii, el regăsindu-se practic pe întregul nostru teritoriu.

Nu numai în satele din zona carpatică și subcarpatică, dar chiar și în cele de câmpie pot fi întâlnite, puse la vedere prin grădini și curți, la capătul scărilor, lângă fântâni sau la margine de drumuri, tot felul de "pietroaie" culese din albia râurilor sau scoase de prin maluri.

De foarte diferite dimensiuni și cu extrem de variate forme, aceste pietre primesc de obicei o denumire izvorâtă dintr-o asemuire ce stă la îndemâna fecunde imaginații a țaranului nostru. Poți fi sigur că printre ele vei întâlni tot felul de reprezentări ale unor animale reale sau fantastice, păsări, personaje din basme și o întreagă gamă de tipuri umane, uneori grotești. Predomină sfera și ovoidul (probabil ca o traducere plastică și geometrică a sacrei perechi primordiale), bobul (considerat ca un simbol al genezei) și multe, foarte multe capete. Pentru ilustrare redăm câteva astfel de piese aflate pe valea Teleajenului și pe valea Jiului. Dar ele se găsesc mai peste tot prin satele noastre. Poate că ar trebui cercetate și catalogate, dar sunt cu miile și ar fi destul de greu să le poți afla pe toate, nedându-li-se o prea mare importanță, în afară de valoarea lor strict afectivă.

De unde vine oare acest cult al pietrei, care mai dăinuie la noi chiar și în condițiile omului civilizat de astăzi?

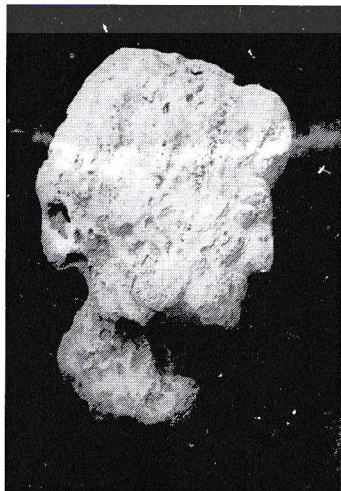
Istoricul Nicolae Densușianu afirma printre primii (interpretând unele certe izvoare istorice) că pelasgii, vechii locuitori care populau de pe la începutul neoliticului spațiul carpato-dunărean, aveau un deosebit cult, o adevărată adorație pentru piatră. Peste pelasgi s-au suprapus tracii ca strat etnic. Ei au preluat și au amplificat acest cult, devenind - cu circa 3000 de ani î.Hr. - poporul dolmenelor, menhirelor și al megaliților carpatici.

De altfel istoria uneori îi consemnează în continuare alături, sau chiar îi confundă pe traci cu vechii pelasgi, sub denumirea de belasci sau balasci, apoi velasci sau valasci deveniți ulterior valahi sau vlahi. Se pare că odată cu numele am moștenit și acest cult al pietrei.

Dar dacă aceste "pietroaie" de care vorbeam, au fost culese de la suprafață și li se poate oricând acorda atributul de "joc al naturii", multe alte pietre din grezie, având mărimi diferite și forme foarte variate și curioase, au fost scoase la iveală cu ocazia săpăturilor arheologice, fiind găsite alături de urme materiale aparținând celor mai vechi populații de pe teritoriul țării noastre. Foarte multe dintre aceste "pietre" - de fapt statuete de betoane arhaice - au fost scoase din dealul Istrița, ele găsindu-se încă și în alte locuri din țară.

În baza respectivelor descoperiri, poetul Ion Gheorghe a dezvoltat o

Respect pentru oameni și cărți

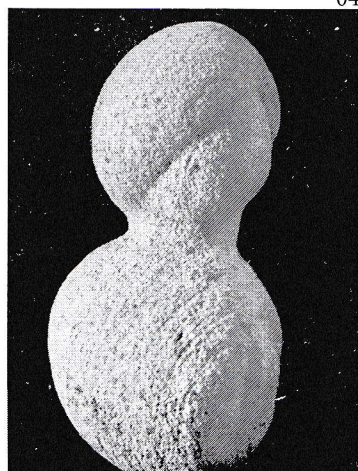
01

02

03

04

05

06

Respect pentru oameni și cărți

interesantă și tulburătoare teorie a "cultului capetelor". El susține că scoaterea omului din canibalism s-a realizat pentru prima oară prin trecerea la acest cult atribuit lui Orfeu, filozoful cu liră al tracilor, care ar fi deschis drumul instituționalizării sacre a unor precepte și interdicții. Din acest moment, capul uman, din obiect de pradă și nimicire, a fost ridicat la rangul de subiect de adorație, magico-religioasă devenind - prin reprezentarea lui în piatră - hieroglifa divinității înseși. Ion Gheorghe a căutat să recâștige pentru omul de astăzi semnificațiile simbolice originare pe care, probabil, le avea percepția vizuală a omului de acum 4-5000 de ani, atunci când admira în extaz mitic aceste sculpturi plurifigurative.

Dacă privim statueta de betoane arhaice "Zâna" alături de "Domnișoara Pogany" a lui Constantin Brâncuși, observăm o asemănare în ceea ce privește puritatea formelor și abstractizarea ideilor, ambele reprezentări fiind reduse la o esență sintetic-figurativă, la simple forme ce sugerează idei.

Dar scepticii contestă și statuetele de betoane arhaice intervenția directă a omului, care noi susținem că ar fi dat pietrei semnificația subiectului adorației sale. Acest lucru se poate considera însă că nu schimbă prea mult datele problemei, fiindcă statuetele - prin poziția lor - atestau că au fost obiect de cult, indiferent dacă făuritorul lor a fost omul sau natura.

Și iată că, parcă pentru a pune capăt disputelor, cercetătorul amator prof. Ionel Cocan din Brașov a descoperit în anul 1971 două statuete lucrate incontestabil de către om și datând, probabil, dintr-o perioadă anterioară statuetele de betoane arhaice de la Istrița.

Prima dintre statui, denumită de către descoperitorul lor **Cap de cosmonaut**, este extrem de interesantă, reprezentând un cap de tipul mongoloid (aceasta cu câteva milenii înaintea venirii mongolilor în Europa) și prezentând o ciudată coafură ce se poate asemui unei căști de cosmonaut. Cea de a doua - pe care cu accepția prof. Ionel Cocan am denumit-o **Bazileul** - este mai mare, iar chipul reprezentat exteriorizează o concentrare ce respiră în același timp și forță și bunătate. Se confirmă deci, fără putință de tăgadă, posibilitatea populațiilor trace de a sculpta în piatră reprezentări de o reală valoare artistică și servind desigur unor practici mitice.

Existența controversațiilor megaliti ce împânzesc Carpații noștri ar avea astfel o confirmare, fie că respectivele monumente ce s-au format prin asocierea unor factori naturali au fost fasonate și desăvârșite prin sculptură pentru a fi scoase în evidență anumite trăsături care să le asemuiească unor zei-idoli ce constituiau baza religiei acestor populații de origine tracă (de ex.: "Columna Cerului", în viziunea ei prometeică), fie că de multe ori nici nu a mai fost nevoie de intervenția omului spre a perfecția reprezentarea acelei imagini ce apărea când priveai stânca dintr-o anumită poziție (de ex. "Sfinxul", "Piatra Cântătoare", "Repedea", "Sărutul Babelor", etc.).

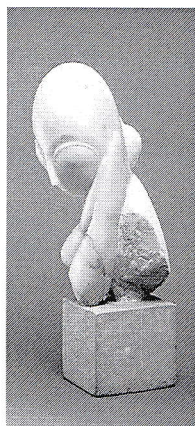
07

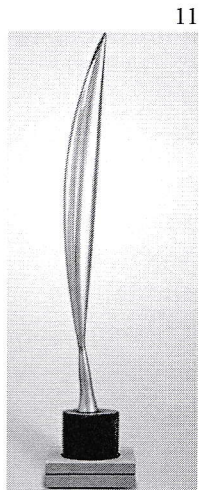
08

09

10

11

Sigur că este foarte greu acum să se poată demonstra unele practici mai arhaice decât lumea lui Hesiod și chiar anterioare lui Homer, pe timpul căruia deveniseră doar o amintire. Dar problema nu se referă doar la acești megaliti aflați pe cele mai spectaculoase piscuri din Carpați, ci și la unele menhire, dolmene, șiruri de borne și columne ale cerului aflate la șes și recunoscute ca atare, măcar prin simplul fapt că au fost catalogate de arheologi. Pe acești megaliti nu-i mai poate contesta nimeni, cum nimeni nu se gândește să conteste **nedeile** al căror ritual mai persistă încă, dar ale căror semnificații s-au pierdut de mult în negura mileniilor.

O dovadă că megalitiții carpatici au avut un important rol în teogonia arhaică este demonstrat de faptul că unii dintre aceștia au împrumutat numele lor întregului munte (de ex. "Babele" din Bucegi sau "Zăganul" din Ciucaș), precum și de faptul că legat de ei ni s-a transmis astăzi un foarte bogat paleofolclor. Paleofolclorul megalitic nu ar fi ajuns până la noi fără o viață neîntreruptă a poporului nostru pe aceste meleaguri unde suntem "de baștină"; deoarece numai continuitatea putea asigura o astfel de perenitate unor legende ce urcă spre limitele în general admise pentru memorizarea de date certe (circa 5000 ani).

Am moștenit și s-a perpetuat - mai ales în mediul rural - străvechiul cult al pietrei, de-a lungul unui fir al cărui prim capăt se află undeva în lumea tracilor, iar celălalt, trecând pe la daco-geți, se află la noi, românii. Acest cult, amorf până mai ieri, a prins contururi precise odată cu ivirea unui moment care se numește Constantin Brâncuși.

Crescut într-un mediu rural, C. Brâncuși poseda din tinerețe un deosebit cult al pietrei. Pentru ilustrare cităm o întâmplare petrecută în timpul satisfacerii serviciului militar și repovestită de sculptorul Vasile Blendea:

"... într-o manevră spre munte (Constantin Brâncuși - n.n.) a găsit un bolovan, pe care l-a cărat cu el în raniță până la regiment în Târgu Jiu în glumele soldaților care-l însoțeau. La regiment, în timpul liber, s-a pus să-l cioplească cu dalta și ciocanul și până la urmă a scos din bolovan un cap de om, de se mirau și soldații și gradații".

Acum câțiva ani, Ion Mocioi povestea că în timp ce lucra la ansamblul sculptural de la Târgu Jiu, Brâncuși a adunat din peregrinările sale de pe valea Jiului, sumedenie de pietre de râu, aranjându-le cu grijă prin grădina casei în care locuia pe atunci. Aceste fapte cred că sunt semnificative, ilustrând existența cultului pietrei în pătri destul de largi.

Dar întreaga sculptură brâncușiană s-a adăpat la straturile cele mai profunde ale culturii noastre, la izvoarele primordiale ale artei populare românești. Și aceasta nu prin copiere sau prelucrare, ci reînviind forma pură, esența.

Nimic nu ilustrează mai bine acest adevăr decât punând alături unele

Respect pentru oameni și cărți

"forme-idei" pe care le despart circa 5000 de ani. Nu credem că Brâncuși a cunoscut megaliiții carpatici, iar statuetele de betoane arhaice și cele de tipul "Gînditorului" de la Cernavodă cu atât mai puțin, deoarece aveau să fie descoperite mult mai târziu. Singurii megaliiți pe care i-a văzut în mod cert sunt cei din Corsica pe care-i vizitează în anul 1921. Un an mai târziu stă câteva zile la Sinaia, împreună cu Eileen Lane, însă nu știm dacă a urcat la megaliiții de pe "platoul" Bucegilor. Prin Vâlcea a fost doar pasager, iar Ceahlăul și Rodna nu le-a vizitat.

Și totuși ce turburător de apropiați ne apar megaliiții "Repedea" de păsările măiastră, "Sărutul Babelor" de nesfârșitele săruturi brâncușiene, "Columna Cerului" de scara coloanei infinite, "Zânele" de "grațioasa bunică a sculpturii abstracte", cum definea Jean Arp pe **Domnișoara Pogany**. Dar aceea "Piatră Cântătoare" din Cibin, care la vîntoase începe să balanseze, scoțând sunete ce pot fi asemuite unui cântec de jale sau unui bocet, parcă pentru a ne dovedi că atunci când se spune că la noi și pietrele doinesc, afirmația nu reprezintă doar o simplă metaforă. Nu ne reamintește ea **Cocoșul salutând Soarele**?

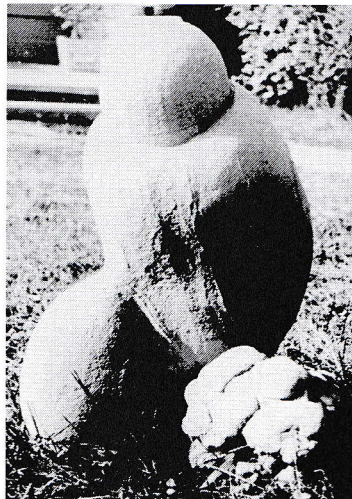
Singura explicație a unor astfel de ciudate asemănări dintre unii megaliiți și unele sculpturi brâncușiene este aceea că s-a căutat ilustrarea transformării formei în ideie (ideile de zbor, dragoste, ascensiune, geneză, cântec, etc), iar într-o artă desăvârșită limbajul nu poate fi decât unul și același.

De aceea foarte aproape de adevăr sunt cuvintele lui Paul Anghel care spunea că "Brâncuși este prin lucrarea sa, expresia cea mai târzie a unei arte arhaice, de mult uitată de omenire...". Iar însuși Brâncuși scria despre regăsirea artistului:

"Împăcarea de sine se instaurează în sufletul tău când te privești ca un inel dintr-un lanț nesfârșit al înaintașilor și când nu calci cu o iotă prescripțiile naturalității eterne".

12

13

Plăsmuiri din piatră

Acțiunea concentrată a agenților geografici externi asupra zonelor montane a condus uneori la ivirea unor interesante curiozități care în trecut au incitat imaginația populară, dar care astăzi sunt perfect și definitiv explicate de știință.

Va trebui să facem însă de la bun început câteva precizări. În primul rând trebuie știut că popularea zonelor montane cu tot felul de personaje din piatră se bazează pe așa-numitele **simulacre** (de la *simulacrum* - aparență înșelătoare) și numai imaginației noastre i se pare că deslușește într-un munte sau într-o stâncă, așa cam uneori **vede** într-un nor, reprezentări ale unor animale reale sau fantastice, personaje mitologice sau din basme, ori o întreagă gamă de tipuri umane, uneori grotești.

În al doilea rând amintim faptul că omul a găsit astfel de reprezentări zoo sau antropomorfe în mod permanent de-a lungul labirintului istoric pe care l-a străbătut în cursul zecilor de mii de ani, încă din copilăria sa. Putem aminti, de pildă, celebrul simulacru aflat în Orientul Apropiat, reprezentând **Judecata regelui Solomon**. De circa 3200 ani, din timpurile biblice, grupul de stâncă constituia un mare punct de atracție pentru vizitatorii cărora li se înfățișează judecata înțeleptului făcută celor două femei întru stabilirea maternității fiului supraviețuitor (foto 14). Un alt exemplu ni-l oferă simulacrul aflat la Berchtesgarden de la care avem două reprezentări grafice realizate la sfârșitul secolului trecut: o vedere de ansamblu și o "asemuire" a muntelui din apropiere, reprezentând **Familia Watzmann** (f. 15 și 16). În al treilea rând trebuie precizat faptul că disputele cu privire la originea unor astfel de personaje din piatră continuă să aibă loc, dar fără să se întrevadă nici cea mai slabă rază de lumină asupra elucidării acestei enigmatice probleme. Unii entuziaști, copleșiți de izbitoare asemuiuri, susțin că sunt opera antropice "*in situ*", mai bine zis, că ar fi vorba de sculpturi realizate de o veche populație care-și săpa direct în stânca munților reprezentările divinităților pe care le adora. Alții, neîncredători și sceptici, contestă orice urmă de amestec a omului în această problemă, susținând vehement că singurul autor al respectivelor sculpturi ar fi natura. Numai ea le-ar fi putut crea, utilizând pentru asta cele trei mari dălți ale sale: ploaia, vântul și trăsnetul. Între timp, au mai apărut însă și adepții unei ipoteze de mijloc, anume că natura ar fi putut prea bine să cioplească stânca muntelui sub o formă mai bizară, iar omul - la rândul său - ar fi desăvârșit simulacrul în concordanță cu aspirațiile sale mitice.

Lăsând pe seama specialiștilor problema lămuririi originii simulacrelor montane, noi vom face doar o trecere în revistă a acestora, semnalându-le prezența, subliniind că de regulă constituie puncte de un mare interes turistic

14

15

